

TANÁCSOK KÖZLÖNYE

XXVII. ÉVFOLYAM,
55. SZÁM

1978. DECEMBER 19.
ÁRA: 4,— FT

TARTALOM

Szám	Tárgy	Oldal
Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal elnökének határozatai		
8/1978. OKTH	Az Aggteleki Tájvédelmi Körzet létesítése	1141
9/1978. OKTH	A Budai Tájvédelmi Körzet létesítése	1160
10/1978. OKTH	A Tiszatelek-Tiszabercel közötti Tisza-ártér természetvédelmi területé nyilvánítása	1176
11/1978. OKTH	A Jakabhegy természetvédelmi területté nyilvánítása	1180
12/1978. OKTH	A Somogyvár-Kupavár-hegyi régészeti ásatások és környékének természetvédelmi területté nyilvánítása	1183
13/1978. OKTH	Magyarország földrajzi középpontjának védetté nyilvánítása	1185
14/1978. OKTH	A csölyospálosi réti mészkő- és dolomit-feltárás védetté nyilvánítása	1186
15/1978. OKTH	A Soproni Erdészeti és Faipari Egyetem Botanikus kertjének védetté nyilvánítása	1187

Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal elnökének határozatai

Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal elnökének 8/1978. OKTH számú határozata az Aggteleki Tájvédelmi Körzet létesítéséről

A természetvédelemről szóló 1961. évi 18. számú törvényerejű rendeleten és a végrehajtásáról kiadott 12/1971. (IV. 1.) Korm. számú rendeleten alapuló jogkörömben meghoztam az alábbi

h a t á r o z a t o t.

1. Védetté nyilvánítom és tájvédelmi körzetnek jelölöm ki az Aggteleki-karszt Borsod-Abaúj-Zemplén megyében fekvő, a csatolt vázrajzon (1. sz. melléklet) feltüntetett területeit.

2. A védetté nyilvánított terület neve: Aggteleki Tájvédelmi Körzet (továbbiakban: TK).

3. A TK a természetvédelemről szóló 1961. évi 18. sz. törvényerejű rendelet végrehajtásáról ki-

adott 12/1971. (IV. 1.) Korm. sz. rendelet alkalmazása szempontjából országos jelentőségű érték.

4. A TK Borsod-Abaúj-Zemplén megyében Aggtelek, Bódvarákó, Bódvaszilas, Egerszög, Hidvégardó, Imola, Jósvafő, Komjáti, Martonyi, Perkupa, Szalonna, Szendrő, Szin, Szinpetri, Szögliget, Szuhafő, Teresztenye, Tornakápolna, Tornánádaska, Trizs, Varbóc községek közigazgatási területén fekszik. Helyrajzi számait és földnyilvántartási adatainak összesítését a 2. sz. melléklet tartalmazza.

5. A TK területe: 19.595,3 ha.

6. A TK természetvédelmi törzskönyvi száma: 162/TK/78.

7. A TK rendeltetése:

a) Védje és őrizze meg a táj jellegzetes arculatát és természeti értékeit:

— a karszt jellegzetes felszíni formáit: töbröket, víznyelőket, sziklaalakzatokat, szurdokvölgyeket, barlangrendszereket;

— a forrásokat, tavakat és természetes vízfolyásokat;

— a jellegzetes karsztvegetációt, a karsztbokorerdőket, erdősztyepeket, a magashegyvidéki fajokat őrző karszterdőket, a ritka erdő- és állománytípusokat, a hegyi kaszálókat és mocsártereket;

— ezen élőhelyek természetes növény- és állatvilágát.

b) Őrizze meg a táj kultúrtörténeti értékeit.

c) Biztosítsa a tudományos kutatásokhoz szükséges természeti feltételeket.

d) A természeti környezet megőrzésével segítse elő a szabadban történő felüdülést és élményszerzést.

e) Szolgálja a természeti- és kultúrértékek megismerésére irányuló turizmust és idegenforgalmat.

3. Szigorúan védett területek:

A TK legjelentősebb értékeinek fokozott védelme érdekében a következő területek szigorúan védettek:

a) Baradla, Béke és Szabadság barlang felszíne	1.857,5 ha
b) Terezstenyei forrás és Vizesnyelős körzete	313,4 ha
c) Nagyoldal, Lőfejtető, Haragistya és a Nagytohonya forrás körzete	1.411,5 ha
d) Medve-kert, Hideg-oldal, Patkós	179,4 ha
e) A ménésvölgyi Hidegpatakok szurdok és környéke	11,1 ha
f) Szádvár és környéke	47,3 ha
g) Bódvaszilasi Dusa-tető és környéke	179,1 ha
h) Vecsembükk területe az akna-barlangokkal	347,6 ha
i) Tornanádaskán a Hegy oldalon az erdőgazdasági üzemterv szerinti 6, 7 és 8 tagszámú erdőrezervek területe és a kastélypark	202,0 ha
j) Martonyi kolostorrom és környéke	214,8 ha

Szigorúan védett terület összesen: 4.763,7 ha

9. Alapvető védelmi előírások:

a) A TK fenntartását, kezelését, fejlesztését, tudományos kutatását összehangoltan és tervszerűen kell végezni.

b) A TK területén nem szabad olyan létesítményt elhelyezni és üzemeltetni, amely a táj jellegét, védett növény- és állatvilágának tenyésztését, valamint a TK rendeltetésének betöltését zavarja vagy veszélyezteti.

c) A TK földtani alakzatait, barlangjait, természetes növény- és állatvilágát meg kell őrizni.

d) A TK területén megengedhető gazdálkodás (erdő-, mező-, rét-, legelő-, vad-, vízgazdálkodási)

és egyéb tevékenységet a természet- és tájvédelem érdekeinek figyelembevételével, azok sérelme nélkül kell végezni.

e) A TK részletes védelmi, kezelési és fejlesztési szabályait az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal (továbbiakban: OKTH) az érintett szervek bevonásával, a 3. sz. mellékletben foglalt irányelvek, illetőleg részletes előírások szerint készített kezelési szabályzatban (továbbiakban: Szabályzat) állapítja meg. A szabályzat kiadásáig a védelem és a kezelés kérdéseiben az irányelvekben (3. sz. melléklet) foglalt előírások szerint kell eljárni.

10. A TK természetvédelmi kezelését az OKTH a Büki Nemzeti Park Igazgatóságon keresztül látja el. A TK természetvédelmi, kezelési feladataival kapcsolatos költségeket az OKTH költségvetésében, beruházási és felújítási terveiben kell előíranyozni, illetve biztosítani.

11. Egyéb rendelkezések:

a) A TK határvonalát határjelekkel kell megjelölni. Megfelelő helyeken „Tájvédelmi Körzet” feliratú, továbbá útmutató, tájékoztató, figyelmeztető táblákat kell kihelyezni.

b) A TK rendeltetését érintő, már korábban jóváhagyott területrendezési, erdő-, mező-, vad-, vízgazdálkodási és egyéb közép- és hosszú távú terveket felül kell vizsgálni és szükség szerint el kell végezni a TK rendeltetésének megfelelő módosításokat.

c) A TK területén levő földrészek védetté nyilvánítását a földhivatalnak az ingatlannyilvántartásba be kell vezetnie.

d) A TK magában foglalja az alábbi, korábban védetté nyilvánított természetvédelmi területeket:

Törzskönyvi szám	Határozat száma	Teljes neve	Területe ha
28/TT/51	614/51	Baradla barlang felszíne	
		Aggtelek Jósvalfó	593 176
45/TT/53	1277/53	Béke barlang felszíne	643
60/TT/57	898/56	Szabadság barlang felszíne	210
66/TT/58	123/58	Vass Imre barlang felszíne	12
69/TT/58	891/58	Tornanádaskai park	7

Elrendelem a fenti természetvédelmi területeknek az Országos természetvédelmi törvényből való törlését.

e) E határozatban foglalt előírások és tilalmak megszegőivel szemben a vonatkozó rendelkezések szerint kell eljárni.

f) E határozat a Tanácsok Közlönyében történő közzététel napján lép hatályba és ellene fellebbezésnek helye nincs.

I n d o k o l á s

Az Aggteleki-karszt középhegységi karsztvidék, amely keskeny, mély völgyeivel, bővízű forrásaival, dolinás karsztfennsíkjaival és különleges szépségű cseppkőbarlangjaival már világhírnévre tett szert.

Bár települései a felszabadulás óta jelentősen fejlődtek, a természeti táj mégis alig változott. A vidékre jellemző mező- és erdőgazdálkodás a domborzati viszonyok miatt külterjes, hegyvidéki jellegű maradt.

A jelentős természeti értékek és a változatos táj szépségének megóvása és fenntartása, a terület több célú hasznosítása, az egyéb hatósági intézkedések mellett, tájvédelmi körzet kialakításával biztosítható.

Az Aggteleki-karszt tájvédelmi körzette alakításának földrajztudományi szempontjai:

Az Aggteleki-karszt földrajzi helyzetéből és tengerszint feletti magasságból következően *mérsékeltövi középhegységi karsztvidék*, amelynek azonban számos *egyedi sajátossága* van. Ezek az egyedi sajátosságok az Aggteleki-karsztot számos tekintetben *kiemelik* az Európában előforduló egyéb karsztterületek sorából. A legfontosabb egyedi vonások:

A felszíni karsztjelenségek többfázisossága

Az Aggteleki-hegységet felépítő mezozoós (főleg triászkorú) mészkövek a közettéválás óta több intenzív karsztosodási fázison is átestek, s ezeknek az egymástól távoli időszakoknak a formabélyegeit a jelenlegi karsztos formakincs *komplexen* összegezi. Különösen a földtörténeti *kréta-időszak* első felének *trópusi klímájú karsztos denudációja*, továbbá a harmadkor-végének *szubtrópusi-mediterrán lepusztulási szakaszai*, s végül a

negyedkori (főleg pleisztocén) *eróziós ciklusok* vésték az Aggteleki-karsztra a legmaradandóbb formabélyeget. A kréta-időszakban már típusos trópusi morfológiával (karsztos kúphegységekkel, kisebb toronykarsztokkal) rendelkező felszínre fiatalabb *takaróüledékek* (trópusi terra-rossa talajok, harmad- és negyedkori szedimentumok) települtek, s ezek nagyon jól konzerválták az általuk eltemetett ősi karsztformákat. A lepusztulás során később ezek alól a fedő-szedimentumok alól az őskarsztok jórészt exhumálódtak, s a későbbi karsztosodási periódusokban új formabélyegeket nyertek (pl. a Vöröstó-környéki úvalákban). Emiatt az Aggteleki-karsztok nemzetközi vonatkozásban is *iskolapéldái* lehetnek a poligenetikus karsztfejlődésnek.

Az Aggteleki karrmezők különleges formakincse

Az Aggteleki-hegység karrmezőin (pl. az Aggteleki-tó feletti hegyoldalon) egészen sajátos felszíni mikro-morfológia alakult ki, amely részben *biogenetikus* formaelemeket mutat. Az egyéb mérsékeltövi európai karsztokban szokatlanak hatnának azok a komplex, részben antropogén tájátalakító hatásokat tükröző karsztformák, amelyekkel az aggteleki karrmezőkön találkozunk. Szépen fejlett *gyökérkarrok* különállóan, de együttes előfordulásban is tanulmányozhatók a *gravitációs esőbarázdás karrokkal*. Mindez azt bizonyítja, hogy a mai kopár karsztfelszínnek nemrégben még *erdőtakaróval* voltak fedve, s a talajborította kőzet karsztos lepusztulásában különös szerepet játszottak a *növényi gyökérnedvek*, s a talajbeli mikroflóra által indukált *kémiai folyamatok*. Alig van az aggtelekin kívül olyan karrmező Európában, amelyikben a degradáció előtti és a degradáció utáni karsztfázisok történései a formakincsből ilyen kifejezően tükröződnének.

A barlangképződés rendkívüli dinamizmusa az Aggteleki-karsztban

Az Aggteleki-hegységben a geológiai és hidrológiai, továbbá a különleges földrajzi adottságoknak köszönhető, hogy a *barlangképző folyamatok dinamikája és eredményessége* sokkal nagyobb, mint az egyéb európai mérsékeltövi mészkő-karsztokban. Európában egyetlen más olyan karsztvidéket sem ismerünk, ahol az aggtelekihez hasonló mér-

tékü evakuálódás viszonylag kis vízhozamok mellett végbement volna. Az Aggteleki-cseppkőbarlangokban sohasem folytak bővízű földalatti folyók, a folyosó- és üregméretek mégis gigantikusak. Ennek az az oka, hogy barlangjaink felszíni, nemkarsztos vízgyűjtő területét egy pannonkori agyagos kavicsstakaró képezi, amelyről a torrenspatakok áradási időszakban különlegesen nagy eróziós határfokú kvarc-kavicschordalékok sodornak magukkal a felszínalatti vízjáratokba. Az Aggteleki-karsztok szemléltető példái tehát annak a korrelációnak, amely a barlangfolyosó szélessége és a barlangi patakok tápláló nemkarsztos vízgyűjtő-felszínének nagysága között van. S minthogy az egyes víznyelőkhöz tartozó vízgyűjtő térszínnek pontosan ismertek, ily módon lehetővé válik a felszíni és felszínalatti karsztfolyamatok genetikai kapcsolatainak pontos kontrollja.

A karsztvidék feltártsága

Az Aggteleki-hegység karsztjainak *felkutatottsága* az európai karsztok között a legteljesebbnek tekinthető. De még a Földön is kevés olyan karszthegység van, ahol a mélységi karsztjelenségek — mégpedig mind a felszíni hidrológiai hálózattal ma is kapcsolatban állók, mind pedig a csupán fosszilis aktivitásúak — olyan alaposan fel lenne tudományosan derítve, mint Aggteleken. Ezért az Aggteleki-karsztvidék — magas szintű megkutatottsága miatt — kiválóan alkalmas arra, hogy a *különböző földtani és hidrogeográfiai jelenségek ható-kapcsolatainak* bemutatató mintaterületévé váljék.

Az Aggteleki-karszt tájvédelmi körzet védelmet érdemlő értékei:

Földtani értékek

Az Aggteleki-karszt lényegében az Északi-Középhegység egyik tagjához sem tartozik. Szerkezetiileg a Gömör—Tornai-karszt déli része. A Tájvédelmi Körzet területére a hegység nagy karsztplatóinak fő tömegét képező, jól karsztosodó wettersteini szürke mészkő jellemző.

A hegység történetének közel félmilliárd évét tárja fel a karszt: felszínén és rétegeiben, üregeiben, barlangjaiban, ősnövény és állatkövéleteiben.

Barlangrendszerei közül már világhírű az aggtelek—jósvalói Baradla-barlang, mintegy 22 km hosszúságban ismert járatrendszerével és rendkívüli cseppkőgazdagságával.

A Béke-barlang, mely a Baradlával még hidrológiai összefüggésben sincs, közel 9 km hosszú eddig ismert és felmért járatrendszerével a légzőszervi megbetegedéseknél elért gyógyulások miatt természetes föld alatti gyógyszanatórium céljára is alkalmas. A hegységész harmadik ismert önálló barlangrendszere az égerszögi Szabadság-barlang, melynek eddig ismert hossza 2,7 km.

Az említett barlangrendszerek mellett még feltáratlan barlangrendszerek létével is kell számolni. Ezekon kívül még sok kisebb barlang és több aknabarlang található a TK területén. Az aknabarlangok közül legismertebb a Vecsem—bükki zomboly, mely 245 m mélységével hazánk legmélyebb zombolya.

Vízteni érték

A karsztra hulló átlagos csapadékmennyiség alig lépi túl a 600 mm-t, mivel a minden oldalról a karsztvidéket körülzáró magasabb hegységek a levegő páratartalmát korábban kicsapják. Az évi középhőmérséklet általában 9 °C.

A karsztvidék föld alatti és felszíni folyóvizeit a Bódva és a Sajó folyók gyűjtik össze. Érdekes és feltűnő jelenség figyelhető meg mind a felszíni vízfolyásoknál, mind a karsztok felszín alatti vízjáratainál, ugyanis a vizek túlnyomó többsége a távolabb levő Bódva felé tör a közelebb levő Sajó-völgy helyett. A jelenség a hegység közetani felépítéséből ered. A Sajó-völgy feléli oldalon az alsó triász nem karsztosodó rétegsorai nincsenek a felszínen, míg kelet felé haladva előbukkannak és egyre nagyobb szélességben húzódnak a Bódva völgyéig.

A karsztfennsíkok tövében meghúzódó mély völgyekben állandó, bő vízü patakok folynak. Ezek a

völgyvégeket elzáró hegy tövében levő karsztforrásokból kész patakként indulnak. Ezen források és patakok túlnyomó többsége a TK területén található, mint pl. a Jósva-, a Ménespatak, a szlovák területen eredő Kecső patak, a Tohonya, a Kopolya, a Komlós, a Babót-kút, a Vecsem és a Pasnyag források, valamint a Lófej forrás, melynek érdekessége, hogy időszakos működésű. Kitérésének ritmusai az időjárás, a csapadék és a karsztos beszivárgás számtalan összetevőjéből adódnak, ezért kitérésének időpontját kiszámítani nem lehet. Sejtelmes mondák születtek a forrás ily különös jelensége köré.

A TK területén a hidegvizű karsztforrások mellett szubtermális források is találhatóak. A Lótuszforrás vize 26—28 °C. A Rongyos-kút és a két Tapolca vize 16—18 °C. Érdekességük, hogy forrásmedencéjükben az apró böhharakokon kívül fehértestű barlangi vakrákok (Niphargusok) élnek.

Ahol a csapadékvizek által behordott vízzáró agyag a töbrök alját, az inaktívra lett víznyelők torkát elzárja, karszt-tó keletkezik. Ezek a karszt-tavak gyorsan létrejöhetnek, de gyorsan el is tűnhetnek. Létükre már csak a száraz mélyedés neve emlékeztet; ilyen Aggtelek határában a Csernai-tó. A TK területén két ilyen karszt-tó van jelenleg, a Jósvafői Vörös-tó és az Aggteleki-tó.

Rendkívül érdekes és feltűnő jelenségek a hatalmas víznyelők, amelyek a mélybeli karsztosodás kifejlődése után a karsztcsatornák kioldásával fejlődtek ki úgy, hogy a karsztcsatornák a vízszállító völgyeket a nem karsztos és karsztos vonulatok határvonalán alulról megcsapolták.

Legismertebb és legnagyobb víznyelők az Acheron, a Bába-lyuk, a Zombor-lyuk, a Ravasz-lyuk, a Nagy-völgyi víznyelő, a Bibic-töbör.

Növényntani értékek

A TK területe növényföldrajzilag az Északi Középhegység (Matricum) legészakkeletibb önálló flórajáráshoz (Tornense) tartozik. Északon a Kárpátok déli flórajárásaival (Scopusiense és Cassovicum), dél felé a Bükk hegységgel (Bükkense)

tart közvetlen kapcsolatot, így növényzetében a hűvös, északi elterjedésű, kárpáti jellegű növények éppúgy megtalálhatók, mint a déli elterjedésű, melegkedvelő fajok.

A TK legnevezetesebb endemikus növénye a kizárólag a tornanádaskai Alsó-hegy mészkösziklagyepében élő tornai vértő (*Onosma tornense*), továbbá a hegyi ternyének a TK területéről ismert ritka alfaja (*Alyssum montanum* ssp. *brymii*). Növényritkaság a sziklai szeder (*Rubus saxatilis*). A Kárpátok gazdag mészfőrájának hatását tükrözi a felvidéki kökörcsin (*Pulsatilla slavica*) és ennek a leánykökörcsinnel alkotott természetes kereszteződése (*P. holubiana* = *P. Slavica* x *gradis*), a nagyfészű hangyabogáncs (*Jurinea mollis* ssp. *macrocalathia*) és az osztrák sárkányfű (*Dracocephalum austriacum*). E fajok az északi mészkösziklagyepék (*Festucetum glaucae*, *Seslerietum heuflerianae*) lakói, amelyekhez itt és a tetőkön, sziklaparkányokon kiterjedt lejtősztyeppréteken (*Festucetum rupicolae caricetosum humilis*) további növényritkaságként, a védett fajok közül a magyar és tarka nyúl farkfű (*Sesleria heufleriana*, *S. varia*), a sziklai borkóró (*Thalictrum foetidum*), a fürtös kötőrófű (*Saxifraga aizoon*), kövirózsa fajok (*Sempervivum marmoreum*, *S. hirtum* ssp. *glabrescens*), a sárga daravirág (*Draba lasiocarpa*), a fehér csüdfű (*Astragalus vesicarius* ssp. *albidus*), a szürke harangcsillag (*Asyneuma canescens*), a borzas vértő (*Onosma visianii*), a prémes tárnics (*Gentianella ciliata*), a szőke oroslánfog (*Leontodon incanus*), a berki habszegfű (*Silene italica* ssp. *nemorialis*), a pillás zanót (*Chamaecytisus siliatus*), a korai szegfű (*Dianthus plumarius* ssp. *praecox*) és még sok más fontos faj járul. Montán faj a cseres-tölgyesekben a keskenylevelű tüdőfű (*Pulmonaria angustifolia*), a magasabb hegytetőkön és szaki lejtők gyertyános-tölgyeseiben a kakasmandikó (*Erythronium dens-canis*).

A TK területén bükkösöket (Melittio-Fagetum) csak a hegyek északi lejtőin, kevés helyen és kis foltokban találunk (Szádvár, Kecői-völgy); a TK egész területe a tölgyes és gyertyános-tölgyes zónába esik.

A gyertyános-kocsánytalan tölgyesek (*Quercus petraeae* Carpinetum) érdekes típusképző faja a rövidnyakú sás (*Carex brevicollis*) és a Waldstein-pimpó (*Waldsteinia geoides*), a kakasmandikó mellett igen figyelemre méltó kárpáti, szubendémikus faj az ikrás fogasír (*Dentaria glandulosa*).

A gyertyános-tölgyesek sziklás helyeken hárs-köris sziklaerdőbe (*Thilio-Fraxinetum*) mennek át (bennük *Rosa pendulinával*), a déli oldalakat sajmeggyes-molyhostölgyes karsztbokorerdők (*Ceraso mahaleb-Quercetum pubescentis*) foglalják el. Ezekben a molyhos tölgyhöz (*Quercus pubescens*) társul a mezei juhar, a magas köris, a barkóca berkenye; cserjeszintjük gazdag, légyszárú fajai között van a pirosvirágú gólyaorr (*Geranium sanguineum*), a dombi bogáncs (*Carduus collinus*) és a magyar lednek (*Lathyrus pannonicus* ssp. *palidus*).

A dolinák kisavanyodó helyein szép, kiterjedt csarabosok vannak (*Callunetum*), a ritka vörös áfonyával (*Vaccinium vitisidaea*). Másutt juhcsenkesz és szőrfűgyep (*Festucetum ovinae-Nardetum*) jelentkezik. A hegyek közötti laposok mocsárrétjeinek nevezetes fajai a kígyógyökerű keserűfű (*Polygonum bistorta*) és a kockásliliom (*Fritillaria meleagris*).

Allattani értékek

A TK állatvilága a növényvilághoz hasonlóan rendkívül gazdag. Összefoglaló feldolgozás a terület állatvilágáról eddig nem jelent meg, így ez idő szerint csak jelentős mennyiségű részadat ismert. A gerinctelen állatok között számos a ritka vagy a veszélyeztetett faj. A rovarok között a fűrészlábú szöcske (*Saga pedo*) posztglaciális sztyepreliktum faj.

Lepkefajok közül jellemző néhány száraz-magashegységi (*Xeromontán*) jellegű bagolylepkefaj: *Fuxoa birivia*, *Ochropleura musiva*, a szibériai faunakörhöz tartozó számos lepkefaj: *Apamea rubirena*, *Chersotis cuprea*, *Photedes Captiuncula*, *Aricia Artaxerxes*, *Brenthis ino*.

A területen sajátos alfajok is előfordulnak: *Aricia artaxerxes* issekutzi, *Maculinea aleon curiosa*,

Mellicta britomartis confulgens, *Melitaea phoebe* kovacsi, melyek általában a Bükk hegységből is ismertek, s a két terület faunatorténeti összefüggését bizonyítják.

Sajátos szint kölcsönöznek a területnek a kárpáti hatásra utaló szerezsenlepkék: *Erebia medusa* és *E. aethiops*, cincérek: *Rosalia alpina*, *Toxotus cursor*, *Monochamus sartor* és csigák: *Bielzia coerulea*.

Az egyenletes hőmérsékletű karsztforrásokban számos reliktumfaj él. A magyar forráscsiga (*Sadleriana pannonica*) számos forrásban tömeges.

Az édesvízi faunában megtaláljuk a kárpáti jellegű *Drusus trifidus* tegzes fajt, mely hazánkban egyedül ezen a területen fordul elő.

A barlangi fauna rendkívül gazdag. Az ismert barlanglakó állatok száma 300 fölött van. Jelentősebb fajok: a magyar vakfutrinka (*Duvalius hungaricus*) és a szálfarkú izeltlábú (*Koenenia vágvoelgyii*). Ez utóbbi feltételezhetően harmadkori maradványfaj.

A faunakép legmarkánsabb jellemvonása, hogy a szubmediterrán, kontinentális és kárpáti hatásokat jelző fajok — a terület változatos domborzati és mikroklimatikus viszonyainak megfelelően — egészen szűk területre összetorlódva, olyan fajgyütésekben jelentkeznek, pl. a töbörös fennsíkokon, a szurdokvölgyekben, amelyek teljesen szokatlanok és a fauna kialakulásának kérdését merőben új megvilágításba helyezik.

Fajokban rendkívül gazdag a TK madárvilága. Az énekes madarak nagy faj- és egyedszámban fészkelnek és van köztük néhány ritkábban előforduló faj is: bajszos sármány (*Emberiza cia*), hegyi billegető (*Motacilla cinerea*). Ezekon kívül még számos ritka madárfaj fészkel a területen: fekete gólya (*Ciconia nigra*), parlagi sas (*Aquila heliaca*) császármadár (*Tetrastes bonasia*), a füles kuvik (*Otus scops*) és az uhu (*Bubo bubo*).

A védelem alá helyezett emlősök közül számos faj él a TK területén: vadmacska (*Felis silvestris*), nyest (*Martes foina*), nyuszt (*Martes martes*), menyét (*Mustela nivalis*), borz (*Meles meles*) és a denevérek több ritka faja.

Kultúrtörténeti értékek

A Baradla-barlang ősidők óta nyújtott menedéket az embernek a vadállatok és az időjárás viszontagságai ellen.

Nyári Jenő múlt századi ásatásai nyomán az őskor, a paleolitikum ősemberének eszközeit vélte felfedezni az aggteleki Baradla barlangban. Az utóbbi évtizedek korszerű ásatásai azonban nem találtak eddig újabb paleolitikot, az újabb kőkor, a neolitikum (i. e. 5000—2500) eszközei és bükki kultúrája cserépedény maradványai viszont jelentős mennyiségben kerültek elő a barlangból.

A barlang bejárata előtti térségben tárták fel az újkőkori ember tanyahelyét, tűzhelyét, cölöp-építményeinek nyomait. A vaskor elején itt lakó kiéti kultúra népének gazdag kora vaskori kerámiaanyaga tárult fel az ásatások során az aggteleki Baradla barlangban. Kora vaskori leletek hozott felszínre Megay Géza ásatása a telekes-völgyi Ördög-gát barlangban is.

Szinpetri határában levő Csapás-tetői barlangból a kiéti kultúra cserépedény-töredékei, továbbá kora vaskori kerámiaanyagok és csontszer-számok kerültek felszínre az ásatások során.

A bronzkor végén és a vaskor elején a telepeket gyakran földsáncokkal erősítették meg. A TK területén számos ilyen őskori földvár található. Ismertebbek a Szögliget község határában az Óvár csúcsán levő földvár, valamint Imola község határában a Tó berkében levő Bak-bány vára.

Az ércek bányászatára és feldolgozására utalnak Szin község határában feltárt kelta leletek.

Imola és Trizs községek határában a X—XII. században működő őskohók sora tárult fel.

Szögligettől északra meredek sziklacsúcson állnak az 1250-es években épült és sok megpróbáltatás után a bécsi udvar rendelkezésére 1686-ban lerombolt Szádvár még ma is impozáns romjai.

Martonyi község felett emelkedő Szár-hegy oldalában találjuk az 1363-ban alapított és 1560-as években a törökök által felégetett pálos kolostor támpilléres, gótikus templomának romjait.

A tornanádaskai kastély barokk stílusú épülete, valamint a népi barokk számos szép alkotásával díszített templomok, a hegyvidéki népi építkezésre és gazdálkodásra jellemző emlékek teszik még szebbé és változatosabbá az Aggteleki Tájvédelmi Körzetet.

Történelmi emlék ma már Derenk romközség. Az egykor 110 házból álló kis községet az összefüggő vadászterület érdekében a Horthy-rendszer utolsó éveiben leromboltatták és lakóit más tájakra telepítették. Az egyre pusztuló falmaradványok őrzik már csak Derenk község emlékét.

Tájképi és üdülési értékek

Az Aggteleki-karszt védetté nyilvánított területe felszíni formáival, mély, keskeny völgyeivel, bővizű és állandó forrásaival és patakjaival, magas hegyeivel és dolinás karsztfennsíkjaival, barlangrendszerének cseppkőcsodáival magasfokú esztétikai élményt nyújt.

Tiszta levegője, gyógyhatású barlangja alkalmassá teszik arra, hogy százezreknek nyújtsanak felüdülést, pihenést, gyógyulást és sportolási lehetőséget.

A védetté nyilvánítást megelőző tárgyaláson az érdekelt tulajdonosok (kezelők), hatóságok és szervek a védetté nyilvánítással és a tervezett védelmi előírásokkal egyetértettek.

A határozatban leírt terület olyan értékeket képvisel, melyet az 1961. évi 18. számú törvényerejű rendelet előírása alapján védelem alá kell helyezni, ezért a rendelkező részben foglaltak szerint határoztam.

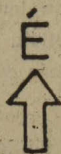
Jelen első fokú határozat hozatalát a 12/1971. (IV. 1.) Korm. számú rendelet, a fellebbezés kiadását pedig az 1957. évi IV. tv. 47. § b) pontja, illetőleg a tv. 87. §-a biztosítja.

Dr. Gonda György s. k.,
államtitkár,
az Országos Környezet-
és Természetvédelmi Hivatal elnöke

AGGTELEKI TÁJVÉDELMI

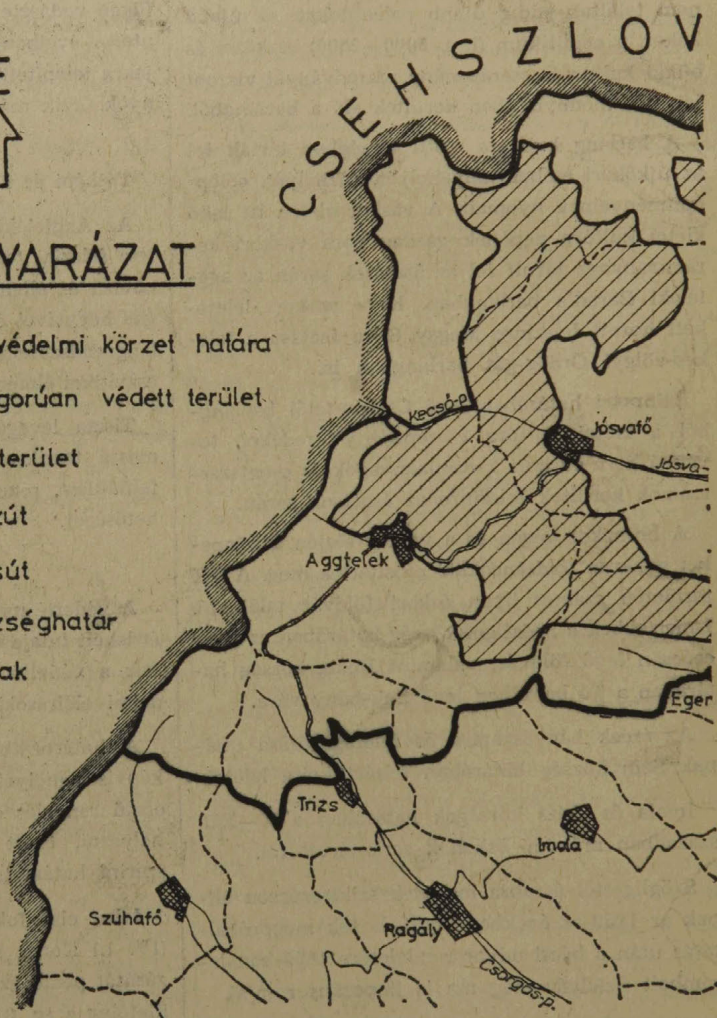
A 8/1978 OKTH. Sz. HATÁROZAT 1.

1000 m 0 1 2 3 4 5

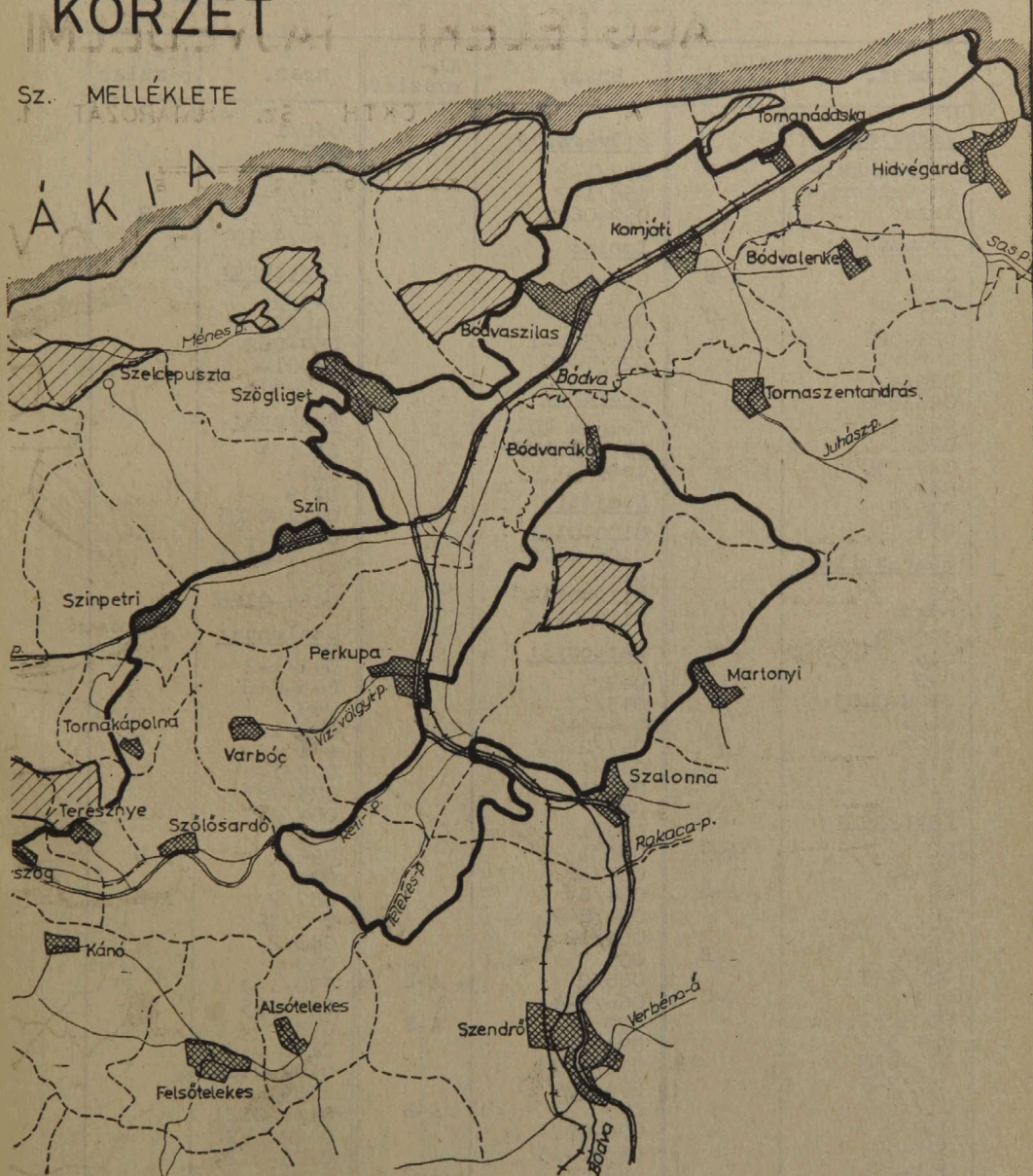
JELMAGYARÁZAT

- Tájvédelmi körzet határa
- Szigorúan védett terület
- Belterület
- Közút
- Vasút
- Községhatár
- Patak

KÖRZET

Sz. MELLÉKLETE

A 8/1978. OKTH sz. határozat
2. számú melléklete

A) AZ AGGTELEKI TÁJVÉDELMI KÖRZET HELYRAJZI SZÁMAI

hrsz.	Al-részlet	hrsz.	Al-részlet	hrsz.	Al-részlet
<u>Aggtelek:</u>		<u>Hidvégardó:</u>		086/1	
Teljes kül- és belterü- lete		057/1-2		087	
<u>Bódvarákó:</u>		058/1-2		088/1-3	
020/1	A-B	059-066		089/2-6	
020/2		<u>Imola:</u>		089/7	A-B
021	A-C	017-bó1		089/9-10	
022-025		018		<u>Zártkert:</u>	
026/4		024/1-2		043/2	
026/6-8		024/5-bó1		048/2	
027/4-9		024/7-20		057-062	
028/1-2		<u>Jósvafő:</u>		(3001- 3746)	
029-030		Teljes kül- és belterü- lete		<u>Perkupa:</u>	
031/1		<u>Komjátói:</u>		02-034	
035/2		0100-0102		0109	
059		0105-0108		0119	
<u>Bódvaszilas:</u>		0110		0121-0125	
06		0112-0113		0126/1-2	
078/1		0117-0118		0127-0131	
090-093		<u>Martonyi:</u>		0157	
095		042		0164-0168	
099		043/1		<u>Szalonna:</u>	
0102-0103		044-046		042/1-2	
0105		047/2		043-046	
0122		047/4		069	
0151		048/1		070/1-6	
0159		049		071	
<u>Egerszög:</u>		050/1		072/1-8	
02	A-C	056/1		073-083	
03-06		064/1		084/2	
07	A-B	064/6		085	
08		064/8-9		086/1	A-D
026		064/12		086/2	
028/1	A-B	065		087/2	
028/2-3		066/2		087/3-7	
029	A-C	066/3-4		088/2	
030-032		070		089	
034/3		071		090/1-2	
035-036		072/1-7		091-095	
037/2-3		073-074		098	
037/5		075		0100	
038/1-2		076-082		0102-0106	
046-049		083/2-13		0109	
051-055		085		0111-0121	
				0122/1-2	
				0123-0129	
				0130/1-2	
				0131-0134	
				0135/1	

hrszo.	Al-részlet	hrszo.	Al-részlet	hrszo.	Al-részlet
<u>Zártkert:</u>					
096 (501-778)		056/10-19		0264/2	A-D
099 (951-953)		057-059		0265-0266	
0101 (1001-1033)		060/7		0268	
0107/1		060/9-14		0269	A-C
(1159-1160)		061		0270	
0107/2		062/1-3		0271	A-G
(1101-1113)		063-068		0272-0273	
0108 (1301-1327)		069	A-C	<u>Zártkert:</u>	
0110 (1401-1480)		070		501-694	
		0203/2	A-B	801-838	
		0204/2		1001-1006	
		0205	A-F	<u>Szinpetri:</u>	
<u>Szin:</u>		0206-0207		02-03	
02	A-B	0208/3		04	A-C
03	A-B	0208/4	A-B	05-06	
04/1-2		0208/5-7		07	A-B
04/3	A-D	0208/16		08-010	
05-07		0209-0211		011	A-B
08	A-B	0212	A-J	012	A-B
09		0213-0216		013-016	
010	A-B	0217	A-G	017	A-B
011-012		0218	A-F	018-022	
013/4		0219		023	A-D
014/1	A-Z	0220	A-H	024-029	
014/2		0221		030	A-B
016-017		0222	A-H	031	
018/4	A-B	0223		032	A-D
018/5	A-C	0224	A-C	033	
019		0225		034/2-3	
020/1		0226	A-N	034/6	
022/2	A-C	0227-0229		034/7	A-C
023/1		0230	A-Z	034/8	
026		0231		034/9	A-B
027	A-K	0234		035	
028-030		0235	A-B	036/1	A-B
032/2	A-B	0236		036/2	
033		0237	A-G	037	
034/1-2		0238-0239		038	A-B
035/1	A-B	0240	A-B	039	
035/3-5		0241-0242		040	A-B
036-040		0244	A-D	041/1-2	
041/1	A-B	0245		042/1-8	
041/3		0246	A-B	043-045	
041/4	A-B	0247/1	A-B	046	A-B
041/5		0247/2	A-C	047	
042		0248-0250		048	A-B
043	A-D	0251/1-2		049-050	
044-045		0252/2	A-B	051/1-2	
046/2	A-D	0252/3-4		052/1-2	
047		0253-0260		053/1-4	
048/2		0261	A-B	054/1-2	
048/3	A-B	0262-0263			
048/4	A-B	0264/1			
049-055					

hrszo.	Al-részlet	hrszo.	Al-részlet	hrszo.	Al-részlet
055/1-4		0234/2		<u>Tornakápolna:</u>	
056/1-2		0235-0245		011/1-13	
057/1-5		0246/1-2		012	
058-062		0247/1-2		013/1	
063	A-D	0248-0249		013/5-12	
080		0250/1-5		014	
081	A-B	0251/1-10		015/1	
082		0252		015/2	A-B
085/1	A-D	0253/3-6		016/1	A-D
085/3-4		0254-0257		016/2	
085/5	A-B	0258/1-2		028	
085/6-10		0259/2	A-B	029/1	
086/2-4		0259/3-4		029/2	A-D
086/6		0260-0264		<u>Tornanádaska:</u>	
086/8-9		0265	A-C	01-ből.	
087		0266/1	A-B	09/2-5	
<u>Szendrő:</u>		0266/2		011	
0147-0160		0267-0294		013/1-25	
0169-0172		<u>Szuhafő:</u>		015/1-11	
<u>Szögliget:</u>		044-ből		059-064	
02/2	A-C	047-ből		068	
02/5	A-D	<u>Teresztenye:</u>		<u>Trizs:</u>	
06		024/1	A-C	046/15	
072	A-B	025-027		054-058	
073	A-B	028	A-C	059	A-B
074/1-2		030-036		060-073	
075	A-D	037	A-F	081-084	
076/2		038-043		085/8-10	
076/3	A-C	044	A-C	086	
076/4-5		045		088/3-4	
077/5-6		046	A-C	089	
077/7	A-B	047	A-F	<u>Varbóc:</u>	
077/8		048		078/1-3	
078/1	A-B	049	A-H	079-081	
078/2	A-B	050		082/1	
079		053	A-H	083/1-2	
080/4-5		054	A-C	084-088	
081/4		055			
081/5	A-C	056			
082		057	A-K		
0163-0165		058			
0168-0171		059/2-13			
0172	A-B	059/15-33			
0173-0200		060			
0201/1-2		061	A-M		
0202-0211		062			
0212/1-2		063	A-C		
0213-0233					
0234/1	A-C				

B) AZ AGGTELEKI TÁJVÉDELMI KÖRZET TERÜLETÉNEK MEGOSZLÁSA
MŰVELÉSI ÁGAK SZERINT

A község neve	Szántó		Rét		Szőlő		Gyüm.		Legelő	
	ha	m ²	ha	m ²	ha	m ²	ha	m ²	ha	m ²
Aggtelek	514	1212	94	6515	-	-	-	5859	745	4074
Bódvarákó	88	0368	-	1086	-	-	-	-	17	6200
Bódvaszilás	-	-	-	2184	-	-	-	-	1	0988
Egerszög	77	7826	-	9028	-	-	-	-	131	0760
Hidvégaródó	39	3026	-	-	-	-	-	-	-	-
Imola	2	5364	6	2657	-	-	-	-	-	-
Jósvafő	285	5185	270	0276	7	2332	18	9399	126	3723
Komjáti	-	-	-	2389	-	-	-	-	57	2057
Martonyi	79	1752	5	1875	2	3137	-	-	103	5195
Perkupa	51	2640	19	4415	2	9980	-	-	77	3405
Szalonna	71	4688	3	5445	-	-	-	-	69	8844
Szendrő	-	-	-	9094	-	-	-	-	37	7614
Szin	176	9332	20	6881	5	1838	31	7650	182	2539
Szinpetri	127	0755	25	7689	41	1956	11	2914	76	2656
Szögliget	4	1861	16	6335	1	0358	2	7237	105	3772
Szuhafő	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Teresztenye	-	-	41	8900	-	-	7	2730	108	3360
Tornakápolna	20	9774	24	4698	-	-	9	5696	9	3013
Tornanádaska	31	6619	4	2253	-	798	-	-	12	1821
Trizs	13	3449	-	-	-	-	-	-	22	6241
Varbóc	-	-	12	5434	-	-	-	-	-	-
ÖSSZESEN:	1583	3851	547	7154	60	0399	82	1485	1883	6262

Erdő		Műv.alól kivett		Zártkert		Belte- rület		Összesen	
ha	m ²	ha	m ²	ha	m ²	ha	m ²	ha	m ²
2847	4827	82	0126	-	-	93	9895	4378	2508
336	8091	5	6511	-	-	-	-	448	2256
1130	3194	19	4211	-	-	-	-	1151	0577
570	3600	4	9242	-	-	-	-	785	0456
244	9197	1	7587	-	-	-	-	285	9810
235	6154	-	4474	-	-	-	-	244	8649
1377	4132	28	2456	-	-	39	5946	2153	3449
354	9920	2	7165	-	-	-	-	415	1531
531	6106	10	2093	78	5545	-	-	810	5703
465	8722	26	9840	-	-	-	-	643	9002
649	7041	21	4187	75	5084	-	-	891	5289
200	1776	4	2735	-	-	-	-	243	1219
720	0764	24	6965	47	0524	-	-	1208	6493
538	5691	14	0233	-	-	-	-	834	1894
2390	7483	29	6409	-	-	-	-	2550	3455
331	5000	-	-	-	-	-	-	331	5000
563	6086	9	2113	-	-	-	-	730	3189
87	6939	4	1323	-	-	-	-	156	1443
377	3358	1	9766	-	-	12	8565	440	3180
551	5926	9	6991	-	-	-	-	597	2607
279	6439	3	3700	-	-	-	-	295	5573
14786	0446	304	8127	201	1153	146	4406	19595	3283

C) AGGTELEKI TÁJVÉDELMI KÖRZET TERÜLETÉNEK MEGOSZLÁSA
TULAJDONOS CSOPORTONKÉNT

Tulajdonos, kezelő, használó	Szántó		Rét		Szőlő		Gyüm.	
	ha	m ²	ha	m ²	ha	m ²	ha	m ²
I. ÁLLAMI TULAJDON:								
Községi tanácsok	123	0768	48	3692	-	-		2424
Borsodi Erdő- és Fa- feldolg.G. (Miskolc)	34	2703	127	5196	-	-	8	0664
KPM.Közúti Igazgatóság	-	-	-	-	-	-	-	-
Magyar Államvasutak	-	-	-	3207	-	-	-	-
Vizügyi Szervek	-	-	-	-	-	-	-	-
Idegenforgalmi Hivatal (Miskolc)	-	-	-	1798	-	-	-	-
Termelő Szövetkezeti használatban	303	0991	53	5665	-	-	-	5859
Egyéb állami tulajdon	29	8959	41	1266	-	1571	-	1762
Állami tulajdon összesen:	490	3421	271	0824	-	1571	9	0709
II. SZÖVETKEZETI TULAJDON								
"Bódvavölgye" MgTsz Bódvászilás	148	2273	-	6058	-	798	-	-
"Dózsa" Egyesült MgTsz Perkupa	405	4422	93	8893	49	9525	53	1327
"Szabad Föld" MgTsz Szendrő	-	-	-	9094	-	-	-	-
"Tókönyéke" MgTsz Szalonna	146	7696	5	8621	2	3137	-	-
Szövetkezeti tulajdon összesen:	700	4391	101	2666	52	3460	53	1327
III. EGYÉB TULAJDON:								
Legeltetési Bizottság	21	6914	3	6122	-	-	-	-
IV. MAGÁN TULAJDON:								
	370	9125	171	7542	-	7 5368	19	9449
V. EGYÉB TERÜLET:								
	-	-	-	-	-	-	-	-
MINDÖSSZESEN:	1583	3851	547	7154	60	0399	82	1485

Legelő		Erdő		Miv.alól kivett		Zártkert		Belte- rület		Mindösszesen	
ha	m ²	ha	m ²	ha	m ²	ha	m ²	ha	m ²	ha	m ²
41	7551	2	5231	88	1643	-	-	-	-	304	1309
390	1798	10911	9495	80	1671	-	-	-	-	11	552
-	-	8	0345	46	8911	-	-	-	-	54	9256
-	-	-	-	11	2394	-	-	-	-	11	5601
-	-	-	-	18	1155	-	-	-	-	18	1155
-	1317	11	8268	5	5359	-	-	-	-	17	6742
90	6888	15	3967	2	9877	-	-	-	-	466	3247
5	5215	4	6735	1	6098	-	-	-	-	83	6260
528	2769	10954	4041	255	1762	-	-	-	-	12	508
95	4796	850	2419	17	2738	-	-	-	-	1	111
646	1760	2005	8983	11	9061	-	-	-	-	3	266
37	7614	199	9762	1	2299	-	-	-	-	239	8769
159	2873	633	3752	4	5398	-	-	-	-	952	1477
938	7043	3689	4916	34	9496	-	-	-	-	5	570
410	2279	105	7134	10	8745	-	-	-	-	552	1194
6	4171	36	4355	3	8124	-	-	-	-	616	8134
-	-	-	-	-	-	201	1153	146	4406	347	5559
1883	6262	14786	0446	304	8127	201	1153	146	4406	19	595

A 8/1978. OKTH sz. határozat

3. számú melléklete

IRÁNYELVEK

az Aggteleki Tájvédelmi Körzet kezeléséhez

1. Tervek jóváhagyása, engedélyezési eljárás

a) Az Aggteleki Tájvédelmi Körzet (továbbiakban: TK) területét vagy rendeltetését érintő vagy befolyásoló tervek jóváhagyásához és módosításához, hatósági engedélyek kiadásához az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal (továbbiakban: OKTH) hozzájárulása szükséges.

b) A TK területét és rendeltetését érintő már jóváhagyott rendezési és egyéb tervek az illetékes hatóságoknak felül kell vizsgálni és szükség esetén a TK rendeltetésének megfelelő módosításról kell gondoskodni.

2. Földhasználat

a) A TK területén művelési ág megváltoztatásához, valamint földnyilvántartási földrészletek alakjának és terjedelmének módosításához az OKTH előzetes hozzájárulása szükséges.

b) Az erdő, rét, legelő művelési ágának megváltoztatásához csak kivételes esetben és a TK érdekeinek megfelelően szabad hozzájárulni.

c) A korábban földhivatali engedély nélkül megváltoztatott művelési ágakat felül kell vizsgálni és intézkedni kell a TK rendeltetésének megfelelő művelési ág kialakításáról.

3. Területfelhasználás, létesítmények elhelyezése

a) A TK területén minden területfelhasználás, telekalakítás, létesítmények elhelyezése és használatbavétel engedélyezéséhez az OKTH hozzájárulása szükséges.

b) Az a) pontban foglaltakhoz nem szükséges az OKTH eseti hozzájárulása, ha az engedély iránti kérelem az OKTH egyetértésével jóváhagyott város, községrendezési terv, ill. a határozat irányelvi vagy a TK kezelési szabályzata alapján elbírálható.

c) A TK szigorúan védett területén csak a természetvédelmi kezelést, kutatási, erdő- és vadgazdálkodási célt szolgáló létesítmények helyezhetők el.

d) A TK területén olyan ipari, raktározási üzem nem telepíthető, amelynek előírt védőtávolsága van, vagy a telepítés során ilyet előírnak.

e) Vállalati üdülők, szállodák csak a rendezési tervben kijelölt helyre építhetők. Egyéni üdülő épület elhelyezésére szolgáló telekalakítás nem engedélyezhető.

f) A TK területén új zártkert kialakítása tilos.

4. Tájvédelem

a) A TK területén a tulajdonos (kezelő) gondoskodik az épületek és létesítmények karbantartásáról, környezetük rendezéséről, a barlangok és azok berendezési tárgyainak folyamatos állagvédelméről.

b) A TK területén a nem üzemeltetett létesítményeket (feleslegessé vált kerítéseket, épületeket stb.) meg kell szüntetni, vagy gondoskodni kell a TK érdekeinek megfelelő hasznosításáról.

c) Az épületek külső megjelenésére a települések rendezési tervében kell előírást adni. A rendezési tervek minden fázisban az OKTH-val egyeztetni kell.

d) A TK területén a műtárgyak és vonalas létesítmények (utak, távvezetékek, hidak stb.) elhelyezésekor fokozott figyelemmel kell lenni a tájvédelemre. Új távvezeték csak a szigorúan védett területen kívül, a természeti értékek sérelme nélkül létesíthető.

e) A TK területén keletkezett szemetet, hulladékot (mező- és erdőgazdasági hulladékot is), bontási anyagot, szennyvizet stb. csak az illetékes hatóság által kijelölt helyen és módon szabad elhelyezni.

f) A TK területére hulladékot, szemetet, bontási anyagot, egyéb szennyező anyagot bevinni tilos.

g) A táj képét zavaró létesítményeket, kijelölt szeméttelpeket takarófásítással kell ellátni.

5. Vizek védelme

a) A TK területén különös figyelmet kell fordítani a források, patakok, tavak védelmére, fenntartására.

b) A TK területére szennyvizet rávezetni tilos. A területen keletkezett szennyvizet az illetékes hatóságok előírásai szerint kell kezelni. Felszíni szennyvíztárolás és a tisztítatlan szennyvíz felszíni vagy felszín alatti vízbe való bevezetése tilos.

c) A TK szigorúan védett területére szennyvíz még tisztított állapotban sem kerülhet.

d) A természetes vizek medrét, partvonalát megváltoztatni, források vizét elvezetni csak az OKTH hozzájárulásával szabad.

e) A TK területére kiható vízügyi munkák, vízhasználatok és vízi létesítmények engedélyezéséhez, illetve azok üzemmmód megváltoztatásához az OKTH hozzájárulása szükséges.

f) A TK vízügyi kezelését az Északmagyarországi Vízügyi Igazgatóság (Miskolc), az OKTH-val egyetértésben végzi.

6. Vadon élő állatok és növények védelme

a) A TK védett lágyszárú növényeit károsítani, a növényeket (gumóját, hagymáját, gyökerét) kiszedni nem szabad.

b) A TK vadon élő állatvilágának — a vadászható vadfajok és horgászható halfajok kivételével — minden faja védett. Azokat gyűjteni, elpusztítani, élettevékenységükben zavarni nem szabad. Kivételt képez a kártékony vagy túlszaporodott fajoknak a biológiai egyensúly és a növénytermesztés érdekében szükséges szabályozása. A szabályozást az illetékes szervek az OKTH egyetértésével végeztetik.

c) A sasok, sólymok, kígyászölyv, fekete gólya és az uhu költőhelyét fokozott védelemben kell részesíteni.

A fészkelőhelyeket tartalmazó faállomány vég-használatára csak a fészkelés ismételt elmaradása esetén adhat engedélyt az OKTH. A c) pontban felsorolt madarak védelmére — fészkelési időben — a szaporulat fészkeltségéig a fészkelőhelyet körülvevő 5—10 ha-os védőkörzetben minden zavarást jelentő tevékenység (erdőgazdasági, vadászati stb.) tilos.

d) A c) pontban felsorolt madarak fészkelésének védelmére szolgáló védőkörzeteket a terület tulajdonosa (kezelője) a vadászatra jogosult és az OKTH együttesen határozza meg.

e) A d) pont szerint körülhatárolt területre költési és fiókanevelési időben belépni, ott tartózkodni, fényképezni, filmezni, megfigyelést végezni tilos. Ez alól felmentést csak az OKTH adhat.

f) A TK területére tájidegen állatfajokat belepíteni nem szabad.

g) A TK területén védett állatokat és védett növényeket gyűjteni csak az OKTH engedélyével szabad.

7. Vadállomány kezelése

a) A vadgazdálkodást a természetvédelmi szempontokat is figyelembe vevő, a biológiai egyensúly fenntartását szolgáló Vadgazdálkodási üzemterv szerint kell végezni. A Vadgazdálkodási üzemtervet a MÉM az OKTH-val egyetértésben hagyja jóvá.

b) A Vadgazdálkodási üzemterv keretében végezhető kártékony vadfajok ritkítása során a kevésbé szelektív eljárásokat (mérgezés, csapdázás) nem szabad alkalmazni.

c) A Vadgazdálkodási üzemtervben előírt vadkilövést el kell végezni.

8. Szántók, gyümölcsösök, szőlők hasznosítása

a) A TK területén levő szántók, gyümölcsösök, szőlők továbbra is művelési águknak megfelelően hasznosíthatók.

b) A barlangi víznyelőkhöz vezető medrek, a víznyelők széle és oldalai az agyagbemosódás megakadályozása érdekében nem szánthatók fel.

c) A gazdaságosan nem hasznosítható szántók, szőlők, gyümölcsösök a földvédelmi jogszabályok betartásával erdősíthetők.

d) Az egykori kisparaszti gazdálkodási módra jellemző keskeny parcellás művelést gazdaságtörténeti értékéért néhány helyen lehetőleg fenn kell tartani.

9. Melioráció

A mező- és erdőgazdasági területen tervezett meliorációs munkákhoz az OKTH hozzájárulása szükséges.

10. Rétek, legelők kezelése, legeltetés szabályozása

a) A rétek és legelők művelési águknak megfelelően továbbra is hasznosíthatók.

b) A réteket és legelőket fennmaradásuk érdekében rendszeresen kaszálni, legeltetni kell. Az OKTH a ritka növények és állatok előfordulási, illetve fészkelési helyén a kaszálás és legeltetés időpontját szabályozhatja, illetve korlátozhatja. A korlátozás helyét, idejét és jellegét esetenként közli az érdekeltekkel.

c) Rétek, legelők szennyvízzel, hígtrágyával való öntözése, vegyszeres kezelése tilos.

d) Rétek, legelők felégetése tilos. Ez alól felmentést az OKTH adhat.

e) A karsztfelszín és a természeti értékek védelme, a karsztvizek tisztasága érdekében legeltetés csak a kijelölt legelőterületeken, megfelelő őrzet mellett történhet.

A legelőterületre történő kihajtás és az onnan történő behajtás csakis a kijelölt út vonalán megengedett. A további kopárosodás megakadályozása érdekében fokozott figyelemmel kell kísérni a legeltetésre vonatkozó szabályok betartását.

11. Erdők kezelése

a) A TK területén levő erdők kezelését a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium az OKTH-val egyetértésben jóváhagyott erdőgazdasági üzemtervekben szabályozza.

b) A TK szigorúan védett területén levő erdőt az erdőgazdasági üzemtervben természetvédelmi rendeltetéssel kell besorolni.

A TK szigorúan védett területein kívüli erdők továbbra is az erdőgazdasági üzemtervben megjelölt célokat szolgálják. A fatermesztést szolgáló erdőrésztetekben az üzemtervi előírásokat — az adott időszakban technikailag és gazdaságilag elfogadható megoldások közül — a természetes állapot legkevésbé zavaró módszerekkel, eljárásokkal kell végrehajtani.

c) A szigorúan védett területeken — elemi kár kivételével — tarvágás nem alkalmazható. A természetvédelmi rendeltetésű faállományok vágásérettségi korát az erdőrendezési utasításban megállapított vágásérettségi kornál alacsonyabban

megállapítani nem szabad. Ezek a területeken gondoskodni kell a tájjellegű, természetszerű erdőtürelések visszaállításáról. A szigorúan védett területeken a faki+ermelést, szállítást és erdősítést csak tenyészeti időtől kívül szabad végezni.

d) A véghasználatra kerülő tölgy és bükk állományokat fokozatos felújítógaggással kell felújítani. Pótlásra is tölgy és bükk csemetét, illetve makkot kell használni. Egyéb állományok véghasználata és erdőtelepítés esetén a termőhelyi adottságok figyelembevételével a flórajárásnak megfelelő társulást alkotó fafajok alkalmazhatók.

e) A TK területén végvágást csak minimum 70%-on felüli felújultság és 50 cm-nél magasabb újulat esetén lehet végezni. Összefüggő végvágott terület a 10 ha-t nem haladhatja meg. Kivételesen indokolt esetben az OKTH előzetes engedélye alapján végvágás 10 ha-t meghaladó területen is végezhető.

f) Az üdülési célokat szolgáló erdőket az üdülő erdők távlati fejlesztési terve alapján a TK természeti értékeinek figyelembevételével kell kijelölni.

g) A Karszt déli lejtőin természetes állapotban levő mészkő kopárók és karszt-bokorerdők távlati erdősítési célkitűzéseit a MÉM Miskolci Állami Erdőrendezőségnek az OKTH és a Borsodi Erdő és Fafeldolgozó Gazdaság bevonásával felül kell vizsgálni.

h) A barlangi víznyelők, a barlangbejáratok környékén, a források körül, a kirándulók által gyakran látogatott rétek szélein az idős állományból legalább 0,5 ha-os állományrészt fenn kell tartani.

i) Övni kell a legelőket, rétek fáit és az erdőszegek, nyiladékok mellett található nagyméretű vagy különleges alakú fákat, valamint a vízfolyások mindkét partját kísérő fákat.

j) Gondoskodni kell a kiemelten védett madarak fészkelőhelyét tartalmazó erdőrészek, erdőfoltok és egyes nagyméretű fák fenntartásáról.

k) A TK területén az erdőn kívüli egyes idős fák, fasorok, erdősávok kitermeléséhez az OKTH engedélyre van szükség.

12. Erdői melléktermékek gyűjtése, termesztése

a) A TK szigorúan védett területein gyógynövény és erdei melléktermék — erdei gyümölcs és gomba kivételével — nem gyűjthető.

b) Erdői vadgyümölcs és boróka bogyó gyűjtésekor a fa ill. cserje kivágása tilos.

Nyírág gyűjtése a TK egész területén, somnyél termelése a szigorúan védett területen tilos.

c) A hagyományos boksa faszénégetés megengedett. A kisüzemi mészégetés csak a szigorúan védett területeken kívül végezhető.

d) A mészégetéshez csak fa tüzelőanyag használható.

e) A mészégetéshez a kő csak az OKTH és a gazdálkodó szerv által kijelölt bányából termelhető, illetve kijelölt helyeken gyűjthető.

13. Növényvédelem, vegyszerek alkalmazása

a) A kártékony élőszervezetek elleni védekezést úgy kell végezni, hogy az más vadon élő védett állat- és növényfajokat ne veszélyeztessen.

A szükséges növényvédelmi munkákat ennek figyelembevételével, a mindenkor érvényben lévő növényvédelmi előírások pontos betartásával kell végezni.

b) A TK szigorúan védett területein vegyszer és műtrágya nem alkalmazható.

c) A b) pont alól kivételt képez az erdőfelújítást akadályozó sarjak vegyszerrel (arboricid) történő visszaszorítása.

d) A barlangi élővilág fennmaradásának érdekében bármilyen vegyszer használata szigorúan tilos, mindazon területeken, amelyeknél a vegyszeres bemosódás veszélye fennáll, így a víznyelők és az azokhoz vezető medrek környékén és azok vízgyűjtő területén.

e) A TK területén növényvédőszer tárolóhely az OKTH-val egyeztetett helyen létesíthető.

14. Földtani kutatások

a) A TK területén végzendő földtani kutatásokat a Központi Földtani Hivatal az OKTH-val egyeztetésben szabályozza.

b) A Központi Földtani Hivatal által feltárt ásványi nyersanyagok népgazdasági hasznosításáról készített javaslatát az OKTH-val egyeztetni.

15. Bányászat

a) A bányatelek nélküli kisüzemi kőbányákat a területileg illetékes Bányaműszaki Felügyelőségnek és a bányaművelést engedélyező hatóságoknak az OKTH bevonásával felül kell vizsgálni és gondoskodni kell a TK érdekeinek érvényesítéséről.

b) Újabb bányatelek létesítése és újabb bánya nyitása az OKTH hozzájárulásával engedélyezhető.

c) Gondoskodni kell a felhagyott bányák tájjellegnek megfelelő rendezéséről.

d) Meg kell szüntetni a karmező felszínéről történő kőkitermelést és a TK érdekeinek figyelembevételével könnyező helyet kell kijelölni a lakossági szükséglet ellátására.

16. Tudományos kutatás, oktatás

a) A TK területén zavartalan feltételeket kell biztosítani a természeti és kultúrtörténeti értékek kutatásához, feltárásához, valamint az oktatásban történő felhasználáshoz.

b) A tudományos kutatások összehangolása és a természeti értékek védelme érdekében a TK területén kutatás, kísérlet, megfigyelés, gyűjtés végzéséhez az OKTH engedélye szükséges. Az engedélyezett tervékenység időpontját a természetvédelmi terület kezelőjével és az illetékes gazdálkodókkal előre közölni kell.

c) A kutatás, gyűjtés eredményét az OKTH rendelkezésére kell bocsátani, hogy azt felhasználhassa a TK kezelésének és fejlesztésének céljaira.

d) Ha a kutatás, kísérlet a természetes állapot megbolygatásával jár, annak befejezése után a kutató szerv köteles az eredeti állapotot visszaállítani, a terepet rendezetten visszahagyni.

17. Közlekedés szabályozása

a) A TK területén a gépjárműforgalom csak a közutakon, ill. a közforgalom számára megnyitott magánhasználatú úton megengedett.

b) Gépjárművek csak a kijelölt helyen parkírozhatnak.

c) Az a) és b) pontokban foglaltak a termelési, természetvédelmi kezelési, ellenőrzési, hatósági feladatokat ellátó járművekre nem vonatkoznak.

d) A természeti értékek bemutatására szolgáló utakat, ösvényeket a természetvédelmi kezelő a terület tulajdonosának, kezelőjének (használójának) egyetértésével jelöli ki.

e) A látogatók a szigorúan védett területeken csak a kijelölt útvonalakon, gyalogösvényeken közlekedhetnek. A közlekedés szabályozását, korlátozását útmutató táblákkal kell a TK területére belépőkkel, látogatókkal ismertetni.

18. Látogatás, idegenforgalom

a) A TK tájképi értékeinek és természeti értékeinek megismertetésére a természetvédelmi érdekekkel és a mindenkori határővezeti előírásokkal összehangolt látogathatóságot kell biztosítani.

b) Ismeretterjesztés céljából az arra alkalmas helyeken tanösvényeket kell létesíteni, ahol a TK földtani, víztani, növény- és állattani, kulturális és tájképi értékeiről szerezhetnek ismereteket a látogatók.

c) A látogatás zavaró hatásainak kiküszöbölését és a védelem célját szolgáló berendezéseket fokozatosan kell létrehozni, meg kell határozni a TK szabadon és korlátozottan látogatható területeit, valamint a látogatás részletes szabályait.

d) A TK területén a táborozásra engedélyezett helyeket a területileg illetékes szakigazgatási szerv az állami közegészségügyi és járványügyi felügyelő, a terület tulajdonosa (kezelője) és az OKTH egyetértésével jelöli ki.

19. Génkészletek védelme

Az elővilág géntartalékainak megőrzésére vonatkozó intézkedéseket a Magyar Tudományos Akadémia illetékes Szakbizottságainak véleménye

alapján kell kidolgozni. A génkészlet fenntartásának és kezelésének módját az OKTH az illetékes szervekkel egyetértésben szabályozza.

20. Belterületek kezelése

a) A TK-hoz kapcsolódó településeken az épületek külső megjelenésében a táj jellegének megfelelő építészeti formákat kell alkalmazni.

b) Törekedni kell arra, hogy a TK területéhez tartozó községek hagyományos építészeti jellege megmaradjon.

c) Elő kell segíteni, hogy a TK területén a műemlékileg és faluképileg értékes épületek fennmaradjanak és funkciót kapjanak.

d) Gondoskodni kell arról, hogy a tájképileg meg nem felelő épületek felújítása során azok tájbailló formát kapjanak.

Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal elnökének 9/1978. OKTH számú

h a t á r o z a t a

a Budai Tájvédelmi Körzet létesítéséről

A természetvédelemről szóló 1961. évi 18. számú törvényerejű rendeleten és a végrehajtásáról kiadott 12/1971. (IV. 1.) Korm. számú rendeleten alapuló jogkörömben meghoztam az alábbi

h a t á r o z a t o t.

1. Védetté nyilvánítom és tájvédelmi körzetnek jelölöm ki a Budai hegységnek Pest megye budai járásában, valamint Budapest Főváros három kerületében fekvő területeit a csatolt vázrajz szerint (1. sz. melléklet).

2. A védetté nyilvánított terület neve: Budai Tájvédelmi Körzet (továbbiakban: TK).

3. A TK a természetvédelemről szóló 1961. évi 18. sz. törvényerejű rendelet végrehajtására kiadott 12/1971. (IV. 1.) Korm. sz. rendelet alkalmazása szempontjából országos jelentőségű érték.

4. A TK Pest megye budai járásában Buda-jenő, Budakeszi, Budaörs, Nagykovácsi, Páty, Perbál, Piliscsaba, Pilisszentiván, Solymár, Telki, valamint Budapest Főváros II., III., XII. kerületének közigazgatási területén fekszik. Helyrajzi számaikat és földnyilvántartási adatainak összesítését a 2. sz. melléklet tartalmazza.

5. A TK területe: 10 234,0 ha.

6. A TK törzskönyvi száma 163/TK/78.

7. A TK rendeltetése:

a) Védje a táj jellegzetes arculatát, kedvező természeti tulajdonságait és őrizze meg természeti értékeit;